

Zichtlijnen

UITGAVE VERENIGING VOOR PODIUMTECHNOLOGIE

MEI 2011 | NUMMER 136

**Orfeo bij
Paleis Soestdijk**

**Louis Janssen
over Oistat**

**Nederlandse
inzending PQ**

**De gondels
van Korzo**

Grootschalige encenering van Orfeo ed Euridice bij Paleis Soestdijk

Orfeo in de hofvijver

In juni gaat De Utrechtse Spelen de opera Orfeo ed Euridice uitvoeren op, in en rond de hofvijver van Paleis Soestdijk. Half maart stond countertenor Gary Boyce, die de rol van Orfeo vertolkt, voor het eerst in het water om een aria te vertolken.

Wijbrand Schaap spreekt met scenograaf Peter de Kimpe over deze grootschalige onderneming.

Links het object voor het orkest, rechts het podium, in het midden de steen en in de verte het paleis. | SCHETS: © PETER DE KIMPE

Peter de Kimpe is scenograaf. Met Jos Thie, sinds enkele jaren artistiek directeur van De Utrechtse Spelen, werkte hij eerder aan grote locatieprojecten zoals het voetbal-spektakel *Abe!*, de Oerol-versie van *Peer Gynt* en de uitvoering van de opera *Orfeo ed Euridice* op een van de Friese meren. Nu werken ze samen aan hun tweede versie van *Orfeo*, die zich deze keer zal afspelen in en op de de hofvijver van Paleis Soestdijk. Net als toen gaat het om de opera *Orfeo ed Euridice* uit 1762 van Von Gluck. Het verhaal is gebaseerd op de klassieke mythe over de beroemde zanger Orpheus en zijn geliefde Euridice. Als Orpheus hoort dat zij is overleden, vraagt hij de liefdesgod om haar te mogen terughalen uit de onderwereld, waar de doden verblijven. De god stemt in, onder één voorwaarde: Orpheus mag Euridice niet aankijken voor ze samen zijn teruggekeerd in de wereld van de levenden, anders zal hij haar voor altijd verliezen. Om de twee werelden van levenden en doden zichtbaar te maken, laat Jos Thie de opera spelen in, op en deels onder water. Aan Peter de Kimpe de opdracht om, tien jaar na de uitvoering in Fries-

land, de achtertuin van Paleis Soestdijk om te toveren in een zinsbegoochelend gebied tussen boven- en onderwereld.

Werken op locatie betekent werken met schaal. Over welke schaal hebben we het en wat betekent dat?

'Bij de encenering van *Orfeo* in het Friese Workum in 2000 hadden we een meer dat zich 380 meter in de verte uitstrekte. Het panorama was 500 meter breed. Bij

Soestdijk is het formaat een slagje kleiner, maar op deze enorme schaal maakt dat niet zoveel uit. Je moet je verhoudingen kiezen. En benadrukken dat dit een verhaal is over nabijheid.'

Volgens Jos Thie is Orfeo ed Euridice een intiem stuk, waarbij de natuurlijkheid van zang en handeling belangrijker is dan het spektakel. Hoe valt dat te rijmen met een grootschalige openluchtvoorstelling?

'Hoe dat werkt hebben we ontdekt toen we *Abe* maakten in het oude stadion van Heerenveen, in 1995. Daar heb ik Jos vaak voorgehouden dat je voetbal kunt "lezen". Ik ging naar wedstrijden kijken om te zien hoe Heerenveen voetbalt en hoe dat op het publiek werkt. Dat zit opvallend dichtbij! Daarom reageren die tienduizend of vijftigduizend man ook onmiddellijk als iemand iets doet wat niet in de haak is, of wanneer iemand wordt vastgepakt.

'Die steen ligt daar alsof hij er altijd heeft gelegen'

Iedereen kan in detail focussen op één enkele voetballer. Om die reden lieten we *Abe* destijds ook beginnen met een bal op de middenstip die helemaal uit zichzelf, na wat omzwervingen, in het doel terecht komt. Iedereen juichte! Mensen kunnen naar eigen inzicht inzoomen en uitzoomen. Het kunnen lezen van een detail bestaat bij de gratie van het enorme beeld, intimiteit bestaat bij de gratie van afstand. Daarom willen we *Orfeo* dicht bij het ▶

publiek laten spelen, zodat je hem bijna kunt voelen. De tribune is groot, met een capaciteit van 1500 man, maar we willen hem daar zo dicht mogelijk bij hebben. Dan kunnen we later ook iets tonen op 360 meter afstand, bij de achtergevel van het paleis. Zo gaat het werken. Ook op die afstand. Als iemand daar in de diepte een gebaar maakt en je hoort hem één op één goed, dan heb je nog steeds leesbaarheid.'

Hoe kwam je tot het huidige ontwerp?

'Na heel veel omzwervingen in vitale scènes en heel veel uitproberen merkte ik dat ik terugkwam bij mijn eerste schetsen, bij het idee waar ik ooit intuïtief mee begonnen was. Midvoor komt nu een enorme steen in het water te liggen, een grafsteen, en dat is een van de eerste dingen die ik getekend had. In de oorspronkelijke versie in Friesland zonk het water weg en verscheen Euridice vanonder de golven. Dat kon hier niet, want het water is te ondiep en er zijn allerlei ecologische beperkingen. Maar die fysieke beperking was niet het enige. We ontdekten dat we eigenlijk ook iets anders wilden. Dat bleek die half verzonken grafsteen te zijn. Die steen ligt daar alsof hij er altijd heeft gelegen.'

Links drijft een mooi vormgegeven object voor het orkest. Is dat niet kunstmatig? Het stuk moet immers ook een ode aan de natuur zijn?

'Je kunt dat zien als een scenisch element dat ik wil toevoegen aan de locatie, dat is dus meer dan een decorstuk. Een scenisch element vertelt het verhaal, en dat zit hem evengoed in het traject dat een boot aflegt, als in het vormgeven van een steen

of van deze orkestbak. Zulke scenische middelen zijn gelijkwaardig aan elkaar: het licht, het geluid, de mise-en-scène of de muziek. De maan is bijvoorbeeld een element waar we lang aan gewerkt hebben. Lichtontwerper Marc Heinz heeft iets bedacht dat een prachtig moment gaat worden in de opera en een extra dimensie toevoegt aan de locatie.'

Het zal minstens één keer echt volle maan zijn. Hoe ga je die concurrentie met 'the real thing' aan?

'Je moet niet willen concurreren met de echte maan! Daarom hebben we precies uitgezocht hoe het zit met de maanstand, het moment van zonsondergang, het invallen van de duisternis. De zon zal straks achter de tribune ondergaan. Kijkend vanaf de tribune naar het toneel wordt het daar het eerst donker. Zulke gegevens moet je weten. Waar blijft de maan? Staat die vol in het beeld? Wat we nu hebben is een echt scenisch middel, waarvan ik de verrassing nog niet kan weggeven, maar waarmee we zonder nep-maan de hele locatie van sfeer kunnen laten veranderen. We zetten de realiteit van Soestdijk tegenover de magie van deze locatie.'

Ik zie nog meer technische beren op de weg: acteurs die staan te kleumen in het water, bootjes die omslaan...

'...knoesten die in de weg liggen. Ik geloof dat ik wel kan onthullen dat één van de dingen die ons in de weg gaan zitten een faunaplan is. We zitten in de natuur en dat valt onder faunabeheer. Dat wordt met specialisten door en door bekeken en dat leidt tot gedragsregels. Veel kan niet, maar veel gelukkig ook wel.'

Hoe houd je straks het publiek binnen, of liever gezegd, buiten de perken?

'Het publiek weet van niets, dat is het mooie. Het accepteert de situatie zoals die is. De toeschouwers komen op een bepaalde manier binnen en worden via brugverbindingen en afzettingen naar de tribune gebracht. Omdat ze geen voorkennis hebben, kunnen de toeschouwers simpel genieten van wat wij laten zien.'

Dit is je vijfde locatieproject met Jos Thie. Wat zijn de verschillen met tien jaar terug?

'Inmiddels zijn we goed aan elkaar ge-

waagd. Er is een kerngroep gevormd die goed op elkaar en de omstandigheden is ingespeeld. We professionaliseren. In veel opzichten zijn we een enorme stap verder dan tien jaar geleden. Zo hebben we deze locatie gevonden met Google Earth, dat bestond tien jaar geleden niet. Nu google je de hele provincie af. Met een prachtig meetinstrumentje, het lineaalpje, kun je gelijk zien: die sloot is te klein, dat meer te groot. Zo graas je dus de provincie af naar mogelijke plekken, daarna hebben we met een klein team een stuk of zeven locaties onderzocht. Ook het denken over veiligheid en logistiek is nog weer serieuzer dan tien jaar geleden. Er is meer wet- en regelgeving, maar we zijn ook veel beter in staat om binnen die regels te werken. Toen hadden we dat jeugdige enthousiasme dat aan zekere grenzen knabbelde, nu werken we strikter. Daar ben ik blij mee, want we lopen nu niet pas in tweede instantie tegen dingen aan die helemaal niet kunnen of mogen. Het is ingewikkelder, maar we zijn ook wijzer geworden. Daardoor blijft het inspirerend.'

Meer voordelen aan de nieuwe tijd?

'Neem de steigerbouw. Bij dit project moeten enorme afstanden overbrugd worden met steigers maar de bedrijven kunnen nu weer veel exacter werken dan tien jaar geleden, toen veel nog ter plekke moest worden opgelost. Het professionele niveau is verfrissend.'

Hoe verdelen jullie de rollen? Jos Thie is de regisseur, maar ben jij als scenograaf bij zo'n groot locatieproject niet minstens even belangrijk?

'Dat gevoel heb ik gelukkig nooit. Het komt niet voor dat ik zeg: ik bedenk iets en jij hebt het maar uit te voeren. Nu ja, het komt wel voor als je het puur feitelijk beschouwt, maar dat is niet het gevoel. Dit is echt teamwork. We zitten met veel mensen om de tafel. Soms zelfs iets te veel. Iedereen werkt vanuit zijn eigen discipline: licht, kostuums, geluid, techniek, dramaturgie. Die gesprekken zijn open, we volgen elkaar. We zijn natuurlijk ook volstrekt afhankelijk van elkaar. Als Jos niks doet met wat ik bedenk is dat een ramp. Als de geluidsontwerper iets prachtigs maakt dat niet wordt uitgebuit, heb je ook niks. Voor licht en ruimte geldt

Orfeo ed Euridice

Orfeo: Gary Boyce

Euridice: Stefanie True

Amore: Ilse van de Kasteelen

Barokorkest: Concerto d'Amsterdam

Koor: 24 jonge internationale talenten

Regie: Jos Thie

Muzikale leiding: Hoite Pruiksmá

Dramaturgie: Floris Visser, Corien Baart

Choreografie: Martin Michel

Vormgeving: Peter de Kimpe

Geluidsontwerp: Danny Hoogveld

Lichtontwerp: Marc Heinz

Kostuumontwerp: Hadewych ten Berghe

Componist geluidsdecor: Sytze Pruiksmá

Speeldata van 3 juni tot en met 23 juli 2011.

Scenograaf Peter de Kimp bespreekt de drijvende orkestbak met Hoite Pruiksmá, de muzikale leider | FOTO: © ROB ACKET |

hetzelfde. Jos schaakt als regisseur met de middelen die wij hem in handen spelen.'

Hoeveel ideeën sneuvelen onderweg?

'Als ontwerper bedenk je bij zo'n groot project heel veel dingen die uiteindelijk niet gerealiseerd worden. Je ontwerpt dingen en gooit ze in de groep waardoor je een belangrijke volgende stap kunt zetten, ook al wordt het idee zelf verworpen. Als team zijn we zo op elkaar ingespeeld dat we dat soort stappen kunnen en durven zetten.'

Maar soms sneuvelt een prachtig idee?

'Ik kan wel onthullen dat ik met een waterwerkje bezig ben geweest. Dat was heel ambitieus en dat liep dus ook dramatisch uit de hand, financieel. Dat hebben we moeten skippen. Nu is er een iets minder hoge en lange waterwand zichtbaar. Maar die stap konden we samen zetten doordat we er ook samen naar keken. Zo schaken we naar een eindresultaat. Jos is in dat spel erg goed. Hij denkt visueel en weet wat er via kostuum of geluid of ruimte is op te lossen. Er ligt ook weinig van tevoren vast, al loopt de vormgeving wel vaak voorop.'

Ook al keerde je uiteindelijk terug bij een van je eerste ontwerpschetsen...

'Ik heb een tamelijk dik schetsboekje, maar halverwege deze productie was ik even

bang dat ik een nieuw boekje moest kopen. Dat hoefde niet. Toen ik ging terugbladeren vond ik oplossingen die ik eerder verworpen had en die nu weer van pas kwamen.

Dat kwam ook, omdat we op zeker moment besloten naar een andere locatie te gaan zoeken vanwege de problemen waarmee we hier geconfronteerd werden. We gingen alles 'omdenken' en kwamen erachter dat het tóch hier moest. Daardoor heb ik

wel alle tekeningen en schetsen nog eens extra goed doordacht en herzien.'

Wat was de reden van die tussentijdse verhuizing?

'Het was een samenspel van factoren. Er was lang onderhandeld met alle diensten over het gebruik van het park, daar kwam een financieel verhaal uit dat ons onhaalbaar leek. Dat soort dingen gebeuren. Voor *Peer Gynt* op Oerol hebben we een half duin verplaatst en dat vonden sommige mensen niet echt fijn. Klinkt er dan een veto, dan heb je een probleem. Dat wordt óf opgelost, óf jij gaat overstag, óf je houdt ermee op. Hier hebben we een ideale oplossing gevonden: een drijvende tribune met perfecte zichtlijnen op het

paleis. Dat maakt het tot een pure vorm van locatietheater, onlosmakelijk met deze plek verbonden.'

Je hebt hier iets groots. Moet je dan niet spectaculair eindigen? En past dat nog bij zoiets breekbaars als deze opera?

'Het zit niet in mijn aard om spectaculair te keer te gaan. Ik wil niet aan deze locatie mijn wil opleggen, ik laat de

'Het kleine detail is minstens even belangrijk als het grote gebaar'

locatie liever zijn wat die is. Het hele team denkt zo: ook op zo'n grote locatie kun je precies en gedetailleerd zijn. Gary is een prachtige countertenor. Ik raak regelmatig nog ontroerd door zijn zang. Dat heeft te maken met zijn concentratie. Als je dat kunt beleven, als je ontroerd kunt raken door deze Orfeo, gezongen door Gary, op deze enorme locatie, dan is dat even waardevol als wanneer we drie Spitfires over laten vliegen. De scène met de furiën is in deze voorstelling wél vrij spectaculair, en dat moet ook, want het gevecht dat Orfeo levert moet je als toeschouwer bijna fysiek beleven. Maar dat kan dus alleen omdat het kleine detail minstens even belangrijk is als dat grote gebaar.' ◀